<u>जिल्हा पातळीवरील सात वाळू घाटांची सार्वजनिक सुनावणी, जिल्हा नाशिक महाराष्ट्र</u>

<u>कार्यकारी सारांश</u>

1. प्रस्तावना

- नाशिक जिल्ह्यातील मालेगाव, निफाड, कळवण, तालुक्यातील 5 वाळू घाटांची पर्यावरणीय अनुमती प्रस्तावित आहे.
- महाराष्ट्र सरकार पत्र क्र. संकिर्ण 2019/पी.के.01/त.के.3 दि. 3 डिसेंबर, 2019 नुसार 5 हेक्टर पेक्षा कमी क्षेत्र असणाऱ्या खाणींसाठी सार्वजनिक सुनावणी आयोजित केली आहे.
- पर्यावरणीय मंजुरीसाठी फॉर्म-1 एम, प्रि फिझीबीलिटी रिपोर्ट, पर्यावरण व्यवस्थापन योजना, रिस्क असेसमेंट, जिल्हा सर्वेक्षण अहवाल, मंजूर झालेला वाळू घाटांच्या खाणकाम अहवाल जनसुनावणी अहवालासहित जमा करावा.

2. स्थळ नकाशा.

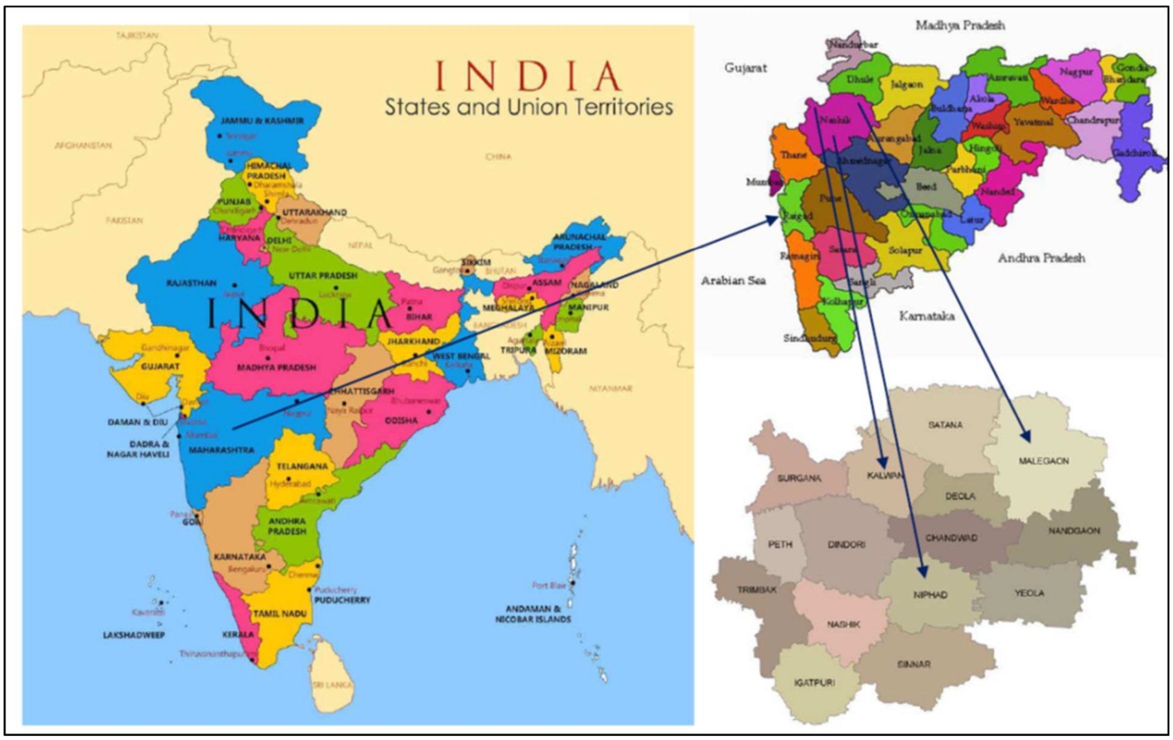

नाशिक जिल्ह्यातील जनसुनावणीसाठीचे जिल्हास्तरीय 7 वाळू घाट

3. वाळू घाटांची यादी

अ. क्र.	तालुका	नदीचे नाव	गावाचे नाव/ वाळु गटाचे नाव	गट नं.	क्षेत्र (हेक्टर)	परिमाण (मीटरमध्ये)				तांत्रिक समिति अहवाल	ग्रामसभा ठराव	तालुकास्तरीय समिती शिफारस	शासन निर्णयानुसार वाळूघाटाची हातची किम्मत
						लांबी	रुंदी	खोली	परिमाण (ब्रास)				
1	कळवण	गिरणा	देसगांव	देसगांव. ग. नं. 53 ते 58 ति-हळ ग. नं. 127, 128,130,139, 140, 141, 145	1.04	520	20	0.3	1102	योग्य	होकारार्थी	योग्य	1852541.34
2	कळवण	गिरणा	कळवण बु.	103, 104, 115, 116, 119	1.02	300	34	0.3	1081	योग्य	होकारार्थी	योग्य	1816915.54
3	कळवण	तांबडी	वरखेडा	13, 23, 25, 26	1.008	560	18	0.3	1069	योग्य	होकारार्थी	योग्य	1795540.07
4	निफाड	कादवा	जळगांव 2	426, 423, 1 ते 3, 5 ते 12 लगत	3.6	600	60	1.0	12721	योग्य	होकारार्थी	योग्य	21375732.35
5	मालेगांव	गिरणा	पाटणे	ग. नं. 360 ते 363 येगडी नाला लगत	1.0065	183	55	1	3557	योग्य	होकारार्थी	योग्य	5976227.12
एकूण									**19530**				**32816956.43**

4. खाणकाम कार्यपद्धती

1. खाणकाम पद्धती - ओपनकास्ट विना ड्रिलींग व स्फोट न करता हाताने केलेले कार्य, मनुष्यबळाचा, घमेली, कुदळ फावड्यासारख्या उपकरणांचा वापर केला जाईल. वाळूचे उत्खनन हे केवळ कोरड्या नदीपात्रातून केले जाईल. वाळू घाटातून वाळूचा अंदाज बांधण्यासाठी खालील कार्यपद्धती अवलंबली जाईल.

- 10.मी.X10.मी. अंतरावर सीमांकन आणि स्थिरचिन्हांकन
- प्रत्येक ग्रीड मधून वाळू संशोधनासाठी ऑगर ड्रीलर वापरला जाईल.
- वाळू घाटांमध्ये छिद्र करण्यासाठी 10.मी.X10.मी. ग्रीड पॅटर्न मध्ये ऑगर ड्रीलर वापरला जाईल.
- मोजपट्टीने छिद्रांची मोजणी केली जाईल.
- सर्व मोजणी झाल्यावर नदीच्या वाळू घाटांची सरासरी खोली मीटरमध्ये गणली जाईल.

2. उपकरणे/साधने :- कुदळ, घमेले, ट्रॅक्टर व ट्रॉली
3. दळणवळण:- ट्रॅक्टर ने भांडारगृह किंवा ग्राहकापर्यंत
4. पुनर्भरण:- उत्खनन झालेल्या भागाचे पुनर्भरण मान्सुननंतर आपोआप होईल, नदीकाठावर आणि दळणवळण रस्त्याच्या बाजूने केली जाईल.

5. पर्यावरणीय व्यवस्थापन योजना :-

1. हवा प्रदुषण व्यवस्थापन

- वाळू वाहतूकिच्या कच्चा रस्त्यावर पाण्याची फवारणी केली जाईल.
- वाळू वाहतूक करणाऱ्या ट्रॅक्टर व ट्रक ताडपत्रीने झाकले जातील.
- वाळू वाहतूक समयी होणाऱ्या वाळूचे गाळण हे योग्यप्रकारे रिकाम्या जागा सील करुन प्रतिबंधित केले जाईल.
- नदीकाठावर आणि वाळू घाटानजिकच्या मोकळ्या जागेवर वृक्ष लागवड केली जाईल.

2. ध्वनी प्रदुषण व्यवस्थापन:-

- खाणकाम आणि वाळू वाहतूक हि केवळ दिवसा केली जाईल.
- अपेक्षा आहे कि फक्त वाळू वाहतुकीमुळे आवाज होतो, खात्री देतो की वाळू वाहतुक करणाऱ्या वाहनांची देखभाल करुन आवाज कमी होईल.
- वाळू वाहतुक करणाऱ्या वाहनांचा वेग नियंत्रित राहील.

3. जल प्रदुषण व्यवस्थापन:-

- वाळू उत्खनन हे केवळ कोरड्या नदीपात्रातून केले जाईल.

- उत्खनन केवळ भुजल पातळीच्या वर केले जाईल.
- नदी प्रवाह निष्क्रिय पात्राकडे वळवला जाणार नाही.
- नदीपात्रात वाहनांची धुलाई करणे प्रतिबंधित राहील.
- उत्खनन कार्यातून कोणताही प्रवाही निर्माण होणार नाही
- कामगारांसाठी फिरते स्वच्छतागृह पुरवले जाईल.
- मान्सून व पुर या काळात उत्खनन बंद राहील ज्यामुळे वाळू घाटांचे पुनर्भरण होईल.

4. जमीन पर्यावरण:-

- वाळू उत्खननामुळे काही अंशी कोरड्या नदीपात्रात खड्डे तयार होतील, परंतू मान्सूनमधे त्यांचे पुनर्भरण होईल.
- उत्खनन करण्यापुर्वी नदी काठापासून सुरक्षित अंतर 3 मी. किंवा नदीपात्राच्या एकूण रुंदीच्या 1/10 प्रमाणात, जे जास्त असेल ते अंतर दोन्ही काठापासून सोडले जाईल.
- पॉलियीन पिशव्या, जूट पिशव्या, इ सारख्या टाकाऊ वस्तुंला नदीपात्रात टाकण्यास प्रतिबंध राहील.
- मंजूर क्षमतेपेक्षा जास्त उत्खनन होणार नाही
- नदीकाठांवर आणि नजीकच्या रिक्तस्थानी वृक्षांची लागवड केली जाईल.

5. हरितपट्टा व्यवस्थापन योजना:-

हरितपट्टयाचे स्थान	लीझ सीमेच्या दोन्ही काठांवर आणि नदीपात्राबाहेरील रस्ता
लागवड करणा-या झाडाची संख्या	500 वृक्ष प्रति हेक्टर
झाडांमधील अंतर	2 मी. ग्रिड पद्धतीने
झाडांच्या प्रजाती	स्थानिक प्रजाती

लागवडीसाठी शिफारस केलेल्या वृक्ष प्रजाती

अ.क्र.	वनस्पतीचे नाव	स्थानिक नाव	महत्व
1	अझाडीराक्टा इंडिका	लिंब	लिंब तेल व लिंब उत्पादने
2	टेक्टोना ग्रांडीस	टिक	जैवप्रतिबंधक, प्रतिजैविक, अँटीफंगल
3	फायकस रिलिगीओसा	पिंपळ	औषधी वापर, फळ व अंजीर
4	बांबुसा वल्णेरीस	बांबू	कृमीनाशक औषध, दाहक विरोधी
5	माधुका लोंगीफोलिआ	महुआ	उत्तेजक, कफ नियंत्रक

6. व्यवसायिक आरोग्य सुरक्षा व्यवस्थापन:-

- खाण चालकाने वैयक्तिक प्रतिबंधात्मक साधने पुरवली पाहिजेत.
- संरक्षक शिरस्त्राण व पादत्राणे, तसेच कान, डोळे व हातासाठी प्रतिबंधात्मक उपकरणे.
- कामगारांना धुळीसाठी मास्क पुरवावे.
- कामगारांसाठी पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था करणेत येईल.
- खाणकाम जागेवर प्रथमोपचार पेटी पुरवली जाईल.

7. निष्कर्ष :-

पर्यावरण व वन मंजुरी मंत्रालयाच्या मार्गदर्शक तत्वांच्या अन्वये अर्ज केलेल्या महाराष्ट्रातील नाशिक जिल्ह्याच्या मालेगाव, निफाड, कळवण तालुक्यातील 5 वाळू घाटांचे लीझ क्षेत्र 5 हेक्टरपेक्षा कमी असुन बी-2 प्रवर्गामध्ये येते.

- अल्प प्रमाणात केलेल्या उत्खननाचा पर्यावरणावर काही विशेष परिणाम होणार नाही आणि नजीकच्या समुदायाला फायदेशीर सिद्ध होईल.
- प्रस्तावित प्रकल्पामुळे अप्रत्यक्षरित्या स्थानिक लोकांना रोजगार मिळेल.
- प्रस्ताविक प्रकल्प सामाजिक पायाभुत सुविधा आणि सर्वांगीण प्रदेश विकासासाठी सकारात्मक योगदान देईल.
- पर्यावरण आणि वन मंत्रालयाच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार सर्व पर्यावरणीय मुद्दे जसे कि हवा, पाणी ध्वनी, माती, जमीन, घनकचरा व्यवस्थापन इत्यादी बाबत कार्यवाही करण्यात येईल.